

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ДАЕЦЦА 3 1955 ГОДА ●

● NO.12 (3180) ●

● ЧАЦВЕР, 1 КРАСАВІКА, 2010

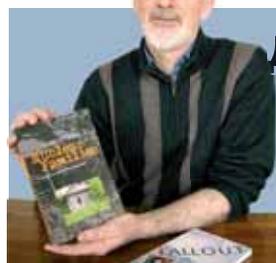
ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Ручнікі ў Фінчлі
Стар. 2

Любіць сваё — і паважаць чужое
Стар. 2

Добрыя справы Марыі і Ліма
Дзякуючы гэтым самаадданым людзям у Мінску ў пяты раз прайшоў Міжнародны фэст ірландскай музыкі, танца і тэатра, прымеркаваны да Дня Святога Патрыка **Стар. 4**

Самы старажытны эталон

Белавежская пушча — не проста куток заповеднай прыроды ў Нацыянальным парку: гэта з’ява еўрапейскага маштабу

Іда Ганчаровіч

Летась, як вядома, у Белавежскай пушчы быў знакавы юбілей: 600-годдзе. Пра гэта шмат пісалася, і не толькі ў Беларусі. Таму і здзівіла мяне інфармацыя, пачутая на пачатку года на адным з тэлеканалаў: 11 студзеня святкаваўся Дзень заповеднікаў і нацыянальных паркаў. Менавіта ў той дзень, як гаварылася з тэлеэкрана, у Расіі быў арганізаваны першы дзяржаўны заповеднік — Баргузінскі. Сапраўды, такія звесткі ёсць і ў энцыклапедыях. Але ж ці не наша Пушча была першай? Дарэчы, і першым дзяржаўным заповеднікам на тэрыторыі Беларусі лічыцца Бярэзінскі, арганізаваны 30 студзеня 1925 года. Каб разабрацца ў гэтых і іншых пытаннях, датычных Белавежскай пушчы, я накіравалася ў Навукова-практычны цэнтр па біярэсурсах Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Мой субяседнік — Пётр Рыгоравіч Козла, былы навуковы супрацоўнік у Белавежскай пушчы, а цяпер доктар навук, прафесар.

Што дазволена князю...

— Сапраўды, у 1916 годзе царскі ўрад прыняў першы агульнадзяржаўны акт “Аб усталяванні

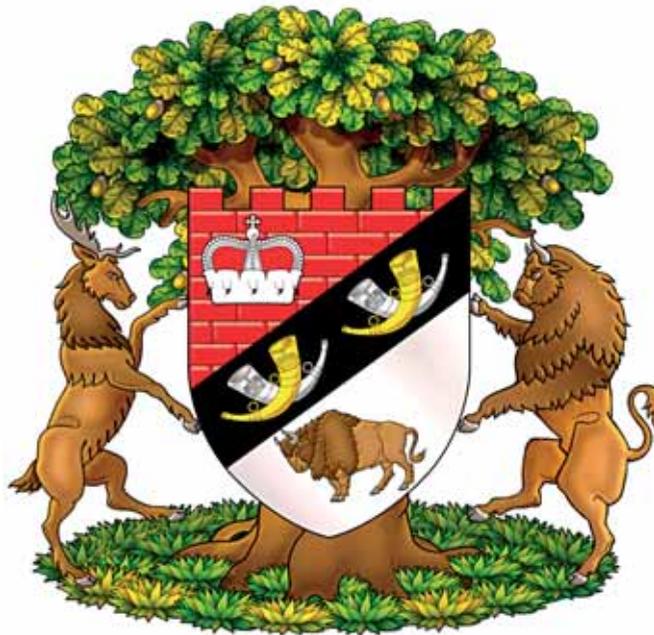

БЕЛТА

правіл аб паляўнічых заповедніках”, і 11 студзеня 1917 года быў створаны першы дзяржаўны заповеднік на берэзе возера Байкал — Баргузінскі. А святкавалі мы летась, вядома ж, іншую падзею: 600-годдзе ўсталявання заповеднага рэжыму на тэрыторыі Белавежскай пушчы, — гаворыць прафесар Пётр Козла. — У Еўропе

такое было зроблена ўпершыню. Паводле гістарычных дакументаў 11 снежня 1409 года князь Ягайла падпісаў указ аб тым, што з гэтага часу ў Белавежскай пушчы могуць паляваць на буйнога зверга толькі ён і яго стрыечны брат князь Вітаўт. У той час, як вядома, ужо ішла падрыхтоўка да гістарычнай Грунвальдскай бітвы. І Пушча

стала месцам адстрэлу жывёлін: нарыхтоўваўся правіант для 100-тысячнага войска. Якраз тады і з’явіўся ўказ, які абмяжоўваў доступ у княжыя лясы звычайных паляўнічых. Гэта было зроблена, думаю, як для таго, каб выратаваць ад поўнага знішчэння буйнога зверга, так і, магчыма, каб затаіць падрыхтоўку да бітвы. → **Стар. 3**

Такі герб з’явіўся ў Пушчы да 600-годдзя

ВЕСТКИ

Светлыя згадкі і добры настрой

Фальклорным святам “Беларусь сінявокая” ў расійскім Яраслаўлі адкрыўся Год культуры Беларусі

Свята ладзілася ў месцы, добра вядомым, бадай, усім беларусам Паволжжа: у яраслаўскім Музеі Максіма Багдановіча. Як вядома, у Яраслаўлі паэт пражыў восем гадоў, а ў 1991-м, да 100-х яго ўгодкаў, у мемарыяльным доме па вуліцы Чайкоўскага, 21 быў створаны наш музей. У адной з залаў размясцілі выставу народных майстроў, прычым шэраг каштоўных экспанатаў з прыватных калекцый прынеслі яраслаўскія беларусы. Ручнікі, абруссы, кашулі-вышыўанкі, збаны... Гэтыя і іншыя рэчы абуджаюць у душах людзей вельмі цёплыя ўспаміны пра Радзіму, тыя самыя “светлыя згадкі”, пра якія пісаў у сваім вершы “Зорка Венера” Максім Багдановіч. Скажам, Вольга Цімафееўна Каладзько, ураджэнка Міншчыны, прынесла паказаць даматканы ручнік сваёй мамы. Гэты ручнік, расказала жанчына, — сапраўдная сямейная рэліквія. Яго перадаюць у родзе ў спадчыну, з пакалення ў пакаленне. А ў гады Вялікай Айчыннай вайны, каб захаваць, нават закопвалі ручнік у зямлю на падворку каля хаты.

Вялікую цікавасць у наведвальнікаў выклікала і калекцыя ручнікоў-набожнікаў з фондаў нашага музея.

А для тых, хто жадаў адведаць нацыянальныя беларускія прысмакі, у музеі працавала карчма “Апошні грош”. Там можна было паспрабаваць дранікі, калдуны, беларускую каўбаску. І нават атрымаць старадаўнія рэцэпты страў, якія спадабаліся.

Тэрыторыя ж музейнай сядзібы пераўтварылася ў снежнае мястэчка з гульнямі ды забавамі. Атмасферу свята ствараў ансамбль беларускай песні “Крыніца”. Так што і дарослыя, і дзеці, якія прыйшлі да нас, атрымалі добры зарад баздэраснасці і аптымізму. А на ўспамін — прыгожыя сувеніры з дзяржаўнай сімволікай Беларусі.

Наталля Прохарава,
дырэктар Музея
Максіма Багдановіча,
г. Яраслаўле

Багацце супольнай спадчыны

Міністр культуры Літвы зацікавіўся беларускім музеем у Вільні

Віктар Корбут

Як вядома, у пачатку сакавіка Рэмігіюс Вілкайціс наведаў Мінск па запрашэнні міністра культуры Беларусі Паўла Латушкі. Перагаворы прывялі да заключэння Праграмы супрацоўніцтва ў сферы культуры паміж Беларуссю і Літвой на 2010–2011 гады. Му-

зычныя калектывы, тэатральныя трупы нашых краін у бліжэйшыя два гады арганізуюць узаемныя відзіты, гастролі. Таксама праграма павінна паспрыяць абмену спецыялістамі для работы ў сховішчах бібліятэк, архіваў, музеяў па вывучэнні і збору неабходнай інфармацыі пра культурную спадчыну.

Не сакрэт, што ў сталіцы Літвы захоўваецца велізарны масіў дакументаў, прадметаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, якія маюць беларускае паходжанне. Значная частка гэтых каштоўнасцей паходзіць з Беларускага гісторыка-этнаграфічнага музея імя Івана Луцкевіча, які дзейнічаў у Вільні з 1921 да 1945 года.

65 год таму музей быў падзелены на дзве часткі. Адна засталася ў Вільні і была размеркавана паміж архівамі, бібліятэкамі і музеямі літоўскай сталіцы. Рэшты адправілі ў Мінск. Аднак яшчэ ў 1941 г. і паўторна пасля вайны ўрад Беларусі патрабаваў поўнай перадачы беларускага музея ў Мінск. → **Стар. 2**

Багацце супольнай спадчыны

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Але сталася як сталася. Між тым, вось ужо дваццаць год беларуская грамадскасць Вільні і вучоныя ў Мінску ставяць пытанне пра аднаўленне музея імя Івана Луцкевіча як самастойнай дзяржаўнай навуковай установы.

Карэспандэнт “Голасу Радзімы” пацікавіўся ў міністра культуры Літвы, ці рэальна станоўчае вырашэнне гэтай праблемы. Рэмігіюс Вілкайціс адказаў, што гатовы разгледзець справу і паспрыць яе вырашэнню, калі атрымае афіцыйны запыт з боку Міністэрства культуры Беларусі. Дарэчы, яшчэ летась, у лістападзе, рабочая група міністэрстваў культуры Літвы і Беларусі па пытаннях аховы сумеснай гісторыка-культурнай спадчыны распрацавала канцэпцыю стварэння электроннай базы дакументаў, якія за-

хоўваліся ў віленскім беларускім музеі.

Зрэшты, як адзначыў Рэмігіюс Вілкайціс, цяпер найбольш актуальная праблема — інфармаванне літоўцаў пра сучасную беларускую культуру: “На жаль, у нас мала ведаюць пра тое, чым цяпер жыве ваша краіна. Хаця я заўважыў, што беларусы вельмі беражліва ставяцца да сваёй культуры, гісторыі”.

Дарэчы, кніжную культуру Беларусі ацаніла нядаўна і прэзідэнт Літвы Даля Грыбаўскайтэ. Яна зацікавілася энцыклапедыямі “Вялікае княства Літоўскае”, “Города, местечки и замки Великого княжества Литовского”, альбомам “Беларусь и Литва: вместе через столетия” ў час кніжнага кірмашу, які праходзіў у лютым у Вільнюсе. Спадарыня прэзідэнт адзначыла, што “тэматыка беларускіх кніг сведчыць пра вялікую ўвагу, якую надае кіраўніцтва Беларусі

Іван Луцкевіч

патрыятычнаму выхаванню моладзі”. А кнігі гэтыя прысвечаны ў асноўным гісторыі Вялікага княства Літоўскага. Па гэтай тэме абедзве краіны плануюць і надалей развіваць супрацоўніцтва — і не толькі ў сферы культуры, але і турызму.

Міністры культуры Беларусі і Літвы ініцыявалі стварэнне сумесных культурна-турыстычных праектаў “Замкі Вялікага княства Літоўскага”, “Вядомыя роды Вялікага княства Літоўскага”, а таксама заявілі аб жаданні правесці ў Бруселі сумесную беларуска-літоўскую выставу. Неўзабаве ж у ЮНЕСКА будзе пададзена беларуска-літоўская заява аб святкаванні ў 2015 годзе на сусветным узроўні 250-годдзя з дня нарад-

Уваход у Віленскі беларускі музей

жэння Міхала Клеафаса Агінскага, аўтара неўміручага паланеза “Развітанне з Радзімай”.

Краіны пачалі разам папулярызаваць сваю супольную спадчыну. Магчыма, крокі ў гэтым кірунку прывядуць і да стварэння сумесных культурных устаноў, першай з якой мог

бы стаць музей імя Івана Луцкевіча. Пакуль жа Міністэрства культуры Беларусі плануе ўсталяваць мемарыяльную дошку на адным з дамоў у Вільнюсе, дзе ў канцы XIX стагоддзя працаваў адвакатам Францішак Багушэвіч, адзін з пачынальнікаў сучаснай беларускай літаратуры.

Удакладненне

У мінулым нумары газеты (№11) быў змешчаны тэкст “Радзіма Івана Мележа прыме да свята новае аблічча” — пра тое, што сталіцай Дня беларускага пісьменства сёлета стануць Хойнікі. Каб увосень гэтае свята прайшло на самым высокім узроўні, Гомельскі аблвыканкам і Хойніцкі райвыканкам запрасілі ўсіх неабыхавых людзей прыняць удзел у дабрачыннай акцыі. Паведамлялася, што сродкі патрэбны на добраўпарадкаванне Хойнікаў, культурных аб’ектаў горада. Прыняць удзел у дабрачыннасці, у прыватнасці, запрошаны тыя жыхары Хойніччыны, якія па розных прычынах пакінулі рэгіён.

Днямі ў рэдакцыю з Хойніцкага райвыканкама паступіла ўдакладненне разліковага рахунку, на які ўсе жадаючыя могуць дасылаць свае грашовыя ахвяраванні: 364143000057 у філіяле 326 АСБ “Беларусбанк” МФО 151501685, г. Хойнікі, вул. К. Маркса, 4, УНП — 400057081, атрымальнік — Хойніцкі райвыканкам.

Беларускія традыцыі ў Лондане маюць працяг

Ручнікі ў Фінчлі

Цікавая выстава была арганізавана ў паўночнай частцы англійскай сталіцы, дзе на вулачцы Холдэн роўд існуе невялікая “беларуская вёска”

“Бёскай” будынкi ў раёне Фінчлі называюцца вельмі ўмоўна. Раней, калі ў Вялікую Брытанію перасяліліся воіны з арміі Андэрса, якія ваявалі з фашыстамі ў Італіі, а потым аказаліся не палякамі, а беларусамі, сюды ўваходзілі чатыры купленыя двухпавярховыя дамы і маленькая грэка-каталіцкая царква. Адзін з дамоў быў адведзены пад Беларускае бібліятэку і музей імя Францішка Скарыны. У зале ж другога збіраліся сябры Згуртавання беларусаў у Вялікабрытаніі. Раней іх было (у розных гарадах, а найбольш у Манчэстэры і Брэдфардзе) каля тысячы. А потым хто адышоў у іншы свет, а хто дэнацыяналізаваўся, жэнячыся з рускімі, украінцамі, полькамі, англічанкамі. У дамах пачалі цячы дахі, і каб паправіць іх, прыйшлося прадаць палавіну будынкаў. Ды і тое, што засталася, цешыць, асабліва ва ўмовах крызісу. Тут можна сабрацца на святы, сходы.

Сталым беларусам дапамагаюць маладзейшыя. І вось нядаўна ў “беларускай вёсцы” ў Фінчлі я трапіў на выставу народнага ткацтва. Да музейных твораў дадаліся тыя, што былі прывезены ў Англію з Беларусі, а цяпер прынесены з кватэраў. На выставу прыходзілі сем’ямі. Кожны хваліўся сваімі самабытнымі ручнікамі, абрусамі, поцілкамі і проста вышыванкамі. Цікава было разглядаць розныя ўзоры, стылі майстрых. Заадно вяліся размовы і пра тое, што раней бадай што ў кожнай вясковай беларускай хаце ствараліся вось такія прыгожыя і прыемныя ва ўжытку рэчы. А яшчэ кажучы, што цяпер на Беларусі ствараюцца дамы рамёстваў, каб традыцыі прадаўжаліся. Нехта нават падаў ідэю: а зрабіць бы нам выставу і сучаснага ткацтва...

Джым Дынглі,
старшыня Англа-беларускага таварыства

СЯБРОЎСТВА

Любіць сваё — і паважаць чужое

Кіраўнікі розных этнічных суполак, створаных у Беларусі, маюць магчымасць расказаць журналістам пра сваю дзейнасць і адказаць на розныя пытанні прадстаўнікоў СМІ

Іван Ждановіч

Спачатку здалася — “не фармат”: прыгожыя букеты на сталі пад час прэс-канферэнцыі, якая праходзіла ў Нацыянальным прэс-цэнтры. Але кветкі, як высветлілася, былі вельмі да месца. З удзячнасцю прымала іх і віншаванні ад калег, пад апладысменты журналістаў, старшыня грамадскага аб’яднання “Асацыяцыя беларускіх карэйцаў” Кімі Ры. У яе якраз быў дзень нараджэння. Кімі Дзінуеўна расказала: яе супляменнікаў у Беларусі больш за 1200, карэйская этна-суполка была створана ў 91-м годзе, ладзяць карэйцы ў асноўным культурныя мерапрыемствы. Не толькі сабе на пацеху: у АБК цесныя кантакты з мясцовымі ўладамі, Цэнтрам нацыянальных культур. Дабрачынныя канцэрты самадзейныя артысты не раз давалі ў Мінску, а таксама ў Барысаве, Ратамцы... “У нас ёсць

школа пры асацыяцыі — па выхадных там вывучаецца карэйская мова. Добры танцавальны калектыў. Канцэрты, сустрэчы вельмі ўзбагачаюць і нас, і беларусаў: мы бачым, з якой зацікаўленасцю і павагай людзі ўспрымаюць нашу культуру, таму і адчуваем сябе тут сваімі,” — разважала жанчына.

Кімі Ры (злева) прымала віншаванні калег

Адна дэталі: кажучы пра пашырэнне рознага роду кантактаў Беларусі і Рэспублікі Карэі, якім актыўна спрыяе і карэйская дыяспара, Кімі Дзінуеўна згадала, што “летась у маі ў Мінску была

вялікая дэлегацыя, якая перадала ў дар нашаму Мастацкаму музею цікавыя карэйскія экспанаты”...

Вось гэта “нашаму” — яно і гаворыць само за сябе. Дарэчы, у выступленнях лідэраў этна-суполак беларускіх армян, украінцаў, літоўцаў, рускіх, якія таксама мелі што сказаць, я не

вяліка дэлегацыя, якая перадала ў дар нашаму Мастацкаму музею цікавыя карэйскія экспанаты”... Вось гэта “нашаму” — яно і гаворыць само за сябе. Дарэчы, у выступленнях лідэраў этна-суполак беларускіх армян, украінцаў, літоўцаў, рускіх, якія таксама мелі што сказаць, я не

ных традыцый — і мы больш цэнім сваё, роднае. Вучымся не толькі паважаць іхнюю культуру, але і ганарыцца сваёй. Жывучы разам з намі, прадстаўнікі іншых народаў, вядома ж, імкнуцца “захаваць сваю культурную і нацыянальную ідэнтыфікацыю”, сказаў старшыня аб’яднання “Рускае таварыства” Міхаіл Пячэнка. І разам з тым рухае імі зусім не этнацэнтрызм, а жаданне прыўнесці сваю непаўторную ноту ў мелодыю супольнага беларускага жыцця.

У Беларусі цяпер зарэгістравана 124 грамадскія аб’яднанні асобаў 25 нацыянальнасцяў. Потым я ўдакладніў: лідэры этна-суполак — гэта, як правіла, спецыялісты з вышэйшай адукацыяй. Аўтарытэтных, сацыяльна актыўных. Скажам, Кімі Ры — прадпрымальніца. Ёсць сярод іх інжынеры, выкладчыкі, кіраўнікі рознага рангу. Карацей — усе нашы людзі!

Самы старажытны эталон

(Заканчэнне.

Пачатак на стар. 1)

Варта разумець, “агайлаўскі” запаведны рэжым — яшчэ далёка не тая “запаведнасць”, паняцце якой было ўведзена толькі ў 1908 годзе расійскім заалагам Рыгорам Кажэўнікавым. І сэнс якой: поўнае выключэнне антрапагеннага ўздзеяння на пэўнай тэрыторыі, імкненне да яе абсалютнай запаведнасці. Але ні ўказ 1409-га, ні 1916-га года, не адпавядалі такім паграбаванням.

— **Вы згадалі пра 600-годдзе Грунвальдскай бітвы, якая адбылася ва Усходняй Прусіі 15 ліпеня 1410 года. Журналісты, ды і гісторыкі часам вобразна кажучь: “Белавежская пушча — гэта маці Грунвальда”. Вы згодні з такім вызначэннем?**

— Думаю, яно цалкам лагічнае. На той час Пушча была вялізным масівам лесу, месцам, цалкам прыдатным для падрыхтоўкі да бітвы. Там ваюры набывалі навыкі баявых дзеянняў. А багацце буйнога зверу — гэта і ежа для войска, і шкуры жывёлін, з якіх рабілі вопратку і абутак.

Зубр, тур ці бізон?

— Пушча, пэўна, у кожнага чалавека асацыюецца з белавежскім зубрам. Ён бясспрэчны знак Беларусі, самы старажытны і самы буйны звер у Еўропе. Яго велічыня — “трое паляўнічых могуць пасесці на ілбу між рагамі” — і наймаверная сіла — “каня падняў на рогі” — апісаны ў 1523 годзе Міколам Гусоўскім у паэме “Песня пра зубра”. У арыгінале, між іншым, зубр зваўся чамусьці бізонам. А паэт Ігар Шклярэўскі, які рабіў свой пераклад паэмы “Песня пра зубра”, назваў яго турам. Дык пра якога зверу ідзе гаворка ў творы: пра зубра, тура ці бізона?

— Найперш зазначу, што гэта ўсё ж не нейкая дакументальная справаздача, а мастацкі твор. Сваю паэму Мікола Гусоўскі прысвяціў Боне Сфорца — дачце міланскага герцага, жонцы (з 1518 года) Вялікага князя Літоўскага і караля Польскага Жыгімонта Другога. І, магчыма, для таго, каб зрабіць на яе, іншых чытачоў большае ўражанне і надаць апаведу эмацыйнасці, некаторыя апісанні самога палявання, а таксама памераў зубра, аўтарам маглі быць перабольшаныя. Прынамсі, я ўпэўнены: зубр на перыяд напісання паэмы выглядаў сапраўды гэтак жа, як ён выглядае і цяпер. Але ў даўнія часы на поўдні Сібіры і ў Заходняй Еўропе жылі самыя буйныя прадстаўнікі роду бізонаў.

Некаторыя з іх па памерах пераўзыходзілі сучасных сланоў, а па размаху рагоў дасягалі двух метраў.

І ўсё ж пры ўважлівым чытанні паэмы ў мяне складалася ўражанне, што Гусоўскі сам ніколі і не паляваў на зубра. Магчыма, ён толькі пераказаў у паэтычнай форме тое, што чуў ад сваіх бацькі, дзёда, прадзёда. А апаведы паляўнічых, што хаваць, часам падобныя да апаведаў рыбакоў аб памерах злоўленай рыбіны. Зрэшты, тое, што гэта быў менавіта зубр, а не бізон, і тым больш не тур, у мяне не выклікае ніякіх сумненняў.

— **Ва ўсіх гэтых трох жывёлін, аднак, ёсць “агульныя продкі”?**

— Менавіта протазубр,

класіфікацыі жывёлін. Таму ў старажытнай літаратуры вельмі шмат блытаніны з назовамі жывёлін: адну і тую ж маглі зваць і турам, і бізонам, і зубрам. Гэтую з’яву мы назіраем і цяпер, калі, скажам, адзін і той жа прадмет завецца па-рознаму на поўначы і поўдні Беларусі. Пазней пачалі адрозніваць: зубр — гэта адзін від, а тур — цалкам іншы від жывёліны.

Адкуль родам Мікола Гусоўскі?

— **Пётр Рыгоравіч, цяпер шмат спрэчак пра месца нараджэння Міколы Гусоўскага. Польскія гісторыкі, напрыклад, сцвярджаюць, што ім была Польшча. І робяць выснову: назіраць паляванне князя**

Налібоцкай пушчы, якая тады звалася Літоўская. І паколькі Літоўская пушча значна бліжэй да Вільні, то князю больш лагічна было б паляваць у ёй. Як вы лічыце: вадзіліся зубры ў Літоўскай пушчы ў часы Вітаўта?

— Не так даўно аспірантка Інстытута гісторыі Наталля Александровіч абараніла кандыдацкую дысертацыю, заснаваную на палеазаалагічным матэрыяле. І даказала, што ў той перыяд, пра які ідзе размова, зубры вадзіліся на ўсёй тэрыторыі Беларусі. І князь Вітаўт, вядома ж, мог паля-

знішчаны на тэрыторыі Беларусі ў 1919 годзе. Тады было арганізавана таварыства па выратаванні зубра, якое зрабіла перапіс усіх зубраў, якія жылі на той перыяд у запарках і заасадах. І пачаўся працэс, досыць працяглы перыяд іх гадоўлі ў вальерах і рассялення. Дзякуючы намаганням навукоўцаў у канцы 2008 года на тэрыторыі Беларусі налічвалася 846 зуброў. Па іх колькасці Беларусь яшчэ ў 2001 годзе заняла другое, пасля Польшчы, месца ў свеце! Цяпер у нас ёсць 9 цэнтраў па гадоўлі зуброў.

— **Як лічыце, ім “камафортна” жыць у нашых лясах, нацыянальных парках і запаведніках?**

— Думаю, так. Цяпер яны нават ствараюць праблемы для лягасаў і калгасаў. Бо кожны зубр патрабуе ўвагі, вялікіх укладанняў грашовых сродкаў. Скажам, на зімовы падкорм кожнага зубра трэба паўтары тоны сена, а яшчэ збожжа, буракі, іншыя кармы. Калі ж пачынаюцца нейкія абмежаванні ў кармленні,

ненне. Існуе шкала, па якой ацэньваецца трафей жывёліны, і часам кошт за аднаго зубра дасягае 40000 еўра. Гэтыя грошы ідуць на набыццё кармоў, аплату працы персаналу... Карацей, нашы зубры паступова, як кажучь, пераходзяць на самаакупнасць.

— **Нядаўна даведлася пра даследаванні навукоўцаў з Інстытута генетыкі, канчатковым вынікам якіх стануць генетычныя пашпарты для зуброў. Навошта яны патрэбныя?**

— Гэта важнае пытанне. Паколькі нашы зубры, у адрозненні ад замежных, знаходзяцца на волі і фарміруюцца па натуральных законах прыроды, то верагоднасць блізкароднаснага скрыжавання ў іх зніжаецца. Але часам гэта ўсё ж бывае, і ў выніку наступнае пакаленне становіцца слабейшым. Таму мы прапанавалі адзін раз на тры-чатыры гады адлюльваць самцоў у адной папуляцыі і перасяляць іх у іншую. Чаму самцоў? Бо ўстаноўлена: 70 працэнтаў спадчыннасці перадаецца па мужчынскай лініі. Але рабіць такое ўмяшанне ў жыццё жывёлін трэба абавязкова не толькі на знешнія дадзеныя зубра. Тут патрэбна дапамога генетыкаў. Менавіта паўнаватасныя жывёліны і будуць у далейшым “паляпшаць пароду” ў розных папуляцыях.

— **Як бачым, без умяшання чалавека зубрам усё ж не абыходзіцца... Аднак вернемся да пачатку нашай гутаркі пра запаведнасць. Скажыце, сёння ў самой Белавежскай пушчы ёсць участкі з абсалютнай запаведнасцю?**

— Так, такія тэрыторыі ёсць. На жаль, за апошнія дзесяцігоддзі гэту абсалютную зону двойчы пераносілі. Цяпер участак абсалютнай запаведнасці знаходзіцца насупраць Польскага рэзерваты, яго плошча каля 16 тысяч гектараў. Прычым паводле генеральнага плана развіцця Нацыянальнага парку ўся тэрыторыя Белавежскай пушчы ў яе гістарычных (царскіх) межах неўзабаве стане абсалютна запаведнай. Па законе там ужо забаронена паляванне, рубка лесу, гэта значыць любое ўмяшанне чалавека. Дазволены толькі назіранні навукоўцаў. Наколькі гэты рэжым будзе выконвацца — тое залежыць як ад супрацоўнікаў Нацыянальнага парку, так і ад дзяржавы ў цэлым. Я ўсё ж спадзяюся, што Белавежская пушча застанеца эталонам натуральнай прыроды яшчэ на многія стагоддзі, а можа назаўсёды.

назавем яго так, які сфарміраваўся ў Індыі, быў родапачынальнікам сучасных зубраў і бізонаў. Ад агульнай лініі роду бізонаў бяруць пачатак два віды. Зубры, што вадзіліся ў Еўропе, далі пасля тры падвіды: карпацкі, каўказскі і белавежскі. І зубры, якія пайшлі ў Амерыку праз Берынгаў праліў, які калісьці быў сушай, далі яшчэ два падвіды — лясны і стэпавы, гэтых жывёлін і пачалі называць бізонамі. Такім чынам, я ўпэўнены, што ў пару Гусоўскага на тэрыторыі Вялікага Княства Літоўскага вяліся менавіта зубры. Гэта лясныя насельнікі. А туры — насельнікі стэпаў, яны жылі паўднёвей. Ды ўсё ж ні ў зуброў, ні ў тураў, якія жылі ў XV стагоддзі, паміж рагамі ніяк было не размясціцца траім паляўнічым.

І яшчэ, на мой погляд, немалаважная дэталю. Раней не было навуковай

Вобраз Міколы Гусоўскага папулярны ў мастацтве

ваць і ў Літоўскай пушчы таксама. Але Белавежская пушча ўсё ж была галоўнай тэрыторыяй канцэнтрацыі зуброў.

— **А я чула, што толькі ў 1994 годзе гэтыя жывёліны былі завезеныя ў Літоўскую (Налібоцкую) пушчу з Белавежскай...**

— Гэта быў ужо перыяд аднаўлення і рассялення зубра па сучасных нацыянальных парках і лясах Беларусі, у тым ліку і ў Налібоцкую пушчу. І пайшло гэтае рассяленне ўжо ў XX стагоддзі з Белавежскай пушчы. Цікава, што гісторыя выратавання зубра ад поўнага знікнення бярэ пачатак у 1924 годзе. Тады на з’ездзе аматараў прыроды ў Парыжы польскі дэлегат падняў пытанне аб выратаванні зубра, паколькі апошні “вольны зубр” быў

зубры выходзяць на палі таксама. Але Белавежская пушча ўсё ж была галоўнай тэрыторыяй канцэнтрацыі зуброў.

Вітаўта на зубра, так ярка апісанае ў паэме, Гусоўскі мог толькі ў Белавежскай пушчы. А валожынскі князюцца Георгій Каржанеўскі лічыць, што Гусоўскі пабачыў свет на Валожыншчыне, у мясціне ля вытокаў ракі Усы, якая бярэ пачатак недалёка ад вёскі Каралеўшчына. Адтуль і прозвішча: Усоўскі, Гусоўскі, Усовіус. Але ж гэта ўжо тэрыторыя

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

Добрыя справы Марыі і Ліма

Дзякуючы гэтым самаадданым людзям у Мінску ў пяты раз прайшоў Міжнародны фэст ірландскай музыкі, танца і тэатра, прымеркаваны да Дня Святога Патрыка

Іван Ждановіч

Тут да месца сказаць: не было б шчасця, ды няшчасце памагло. Гуманітарныя справы, у якіх узнікла патрэба пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС, прывялі ў Беларусь ірландцаў — духоўных нашчадкаў хрысціянскага місіянера Св. Патрыка. “Ірландцы адной з першых падпісалі з Беларуссю пагадненне аб аздаравленні нашых дзяцей, — гаворыла мне пад час фэсту Марыя Міцкевіч, кіраўнік грамадскага аб’яднання “Дзіцячы фонд духоўнага і культурнага адраджэння “Сакавік”. — Ведаючы шчырасць, міласэрнасць гэтых людзей, мы любім і іх культуру і ўжо традыцыйна адзначаем Дзень

Святога Патрыка”. Марыя Міхайлаўна, унучка Якуба Коласа, выкладае студэнтам вышэйшую матэматыку (кнігу па ёй летась выдала!) і добра ведае англійскую мову, бывала ў Ірландыі. Важна і тое, што сотні беларускіх дзяцей пры пасрэдніцтве “Сакавіка” штогод гасцююць у “Краіне кельтаў”, якая потым застаецца ў іх сэрцах назаўсёды.

Сімвалічна, што “бацькоў” у сёлетняга свята, які ў папярэдніх, было двое. На праграмы арганізатары названы так: “Liam O’Meara (Ірландыя) і Марыя Міцкевіч (Беларусь)”. Лім О’Мара кіруе дабрачыннай арганізацыяй “Барэнскі чарнобыльскі праект”. Ён манах, “хрысціянскі брат”. І яшчэ — пісьменнік: выйшла

кніга яго вершаў, у другой сабрана мастацкая проза, рыхтуюцца наступныя. Настаўнік, былы дырэктар адной з пачатковых ірландскіх школ, прыехаўшы ўпершыню ў Беларусь у сярэдзіне 90-х, застаўся тут на доўга. Між іншым, калі мы размаўлялі з Лімам пра яго выбар, ён назваў беларускіх дзяцей “пасланнікамі”: менавіта праз іх ён “атрымаў вестку”, дзе прыкласці свае сілы. “Калі б усе былі такімі шчырымі, адкрытымі, як гэтыя дзеці — свет стаў бы значна лепшым,” — разважае ён. У офісе беларускага гуманітарнага фонду “Добра тут!”, створанага ў Мінску для зручнасці кантактаў з ірландскім бокам, я бачыў падзякі, граматы Ліму ад мясцовых улад з роз-

Марыя Міцкевіч і Лім О’Мара працуюць разам

ных рэгіёнаў Беларусі “за ўмацаванне матэрыяльнай базы аб’ектаў сацыяльнай сферы”. Ірландцы апякаюць добры дзесятак дзіцячых дамоў, дамоў для састарэлых, інвалідаў. За сваю падзвіжніцкую дзейнасць Лім О’Мара нават атрымаў у Беларусі від на жыхарства.

Добрыя справы Марыі і Ліма штогод упрыгожвае Міжнародны фэст “Ірландскія танцы”. На сёлетнім, які доўжыўся тры дні, было шмат музыкі, гульні. Як расказала Марыя Міцкевіч, упершыню на фэсце быў тан-

цавальны гурт з Ірландыі. Упершыню прадстаўляўся і тэатральны праект: спектакль “Каралева прыгажосці” па п’есе Марціна МакДонага ў мінскім Новым драматычным тэатры. Гэтая сцена стала адной з фестывальных пляцовак. Прайшлі фотавыстава “Вобраз Ірландыі”, конкурс студэнтаў-дызайнераў “Celtic Art” (ірландцы, нашчадкі кельтаў, слова celtic ужываюць у самых розных сэнсах). А моладзь спасцігала рытмы Ірландыі на дыскацецы ў мінскім Палацы дзяцей і моладзі.

У Оршы вялікі інтарэс да творчасці славацкіх мастакоў

Майстры з Кавачыцы

Вольга Багачова

На выставе ў Оршы дэманструюцца жывапісныя працы непрафесійных мастакоў з простых сялян Славакіі

У Аршанскую гарадскую мастацкую галерэю гэтыя незвычайныя палотны трапілі дзякуючы падтрымцы Пасольства Славацкай Рэспублікі ў Беларусі і Аршанскага гарвыканкама. У экспазіцыю “Сімфонія славацкіх майстроў з Кавачыцы” ўвайшлі работы непрафесійных маста-

коў, а простых сялян: яны займаюцца жывапісам у вольны ад працы час. У творах Паўла Гайко, Марці Маркава і Паўла Ціцкі ёсць свая паэтыка, кожны з іх па-свойму выяўляе ўнутраны перажыванні, пачуцці, паказвае радасць і нягоду.

Кавачыцкая школа як унікальная з’ява ў культуры і мастацтве славацкага народа вядомая далёка за межамі гэтай краіны. Працы яе майстроў экспанаваліся ў прэстыжных музеях Вялікабрытаніі, Францыі, Польшчы, ЗША.

ПАМЯЦЬ

Даследчык чатырох культур

Прафесар Базыль Белаказовіч быў добрым, працавітым суседам

Ёсць за рубяжом навукоўцы, якія засяроджваюцца на вывучэнні беларускай культуры, а таму слухна называюцца беларусістамі. Ёсць адпаведна і паланісты, русісты і славісты. А вось калі хто яшчэ і літоўскую культуру даследуе? Літоўцы ж — не славяне...

Гэтае пытанне я задаў прафесару Белаказовічу, калі мы апошні раз сустрэліся з ім — на гэты раз у Варшаве, ва ўтульнай беларускай кнігарні, якую самааддана і творча вёў беларус з Беласточчыны Ян Заброцкі. Мы якраз рыхтавалі тады артыкул пра пана Базыля для энцыклапедычнага даведніка, і важна было ведаць думку героя аднаго з яго артыкулаў. А ён разгубіўся:

— Сапраўды не ведаю, як мяне сцісла называць. Можа, даследчык культур чатырох суседніх народаў? Добрасуседства — гэта важна. Літву ж я дадаў, таму што наша Беласточчына ўваходзіла калісьці ў склад агульнага Вялікага Княства Літоўскага.

Кім быў Базыль Белаказовіч па пашпарце, сказаць не магу: паякам? беларусам? Ды гэта і не так важна. Куды важней, што ён быў нашым добрым, актыўным суседам — спачатку выкладаючы

ў Варшаўскім універсітэце, потым працуючы ў Інстытуце славяназнаўства Польскай акадэміі навук, складаючы і курыруючы планы беларуска-польскага супрацоўніцтва ў галіне філалогіі, падключаючы да яго расійскіх і літоўскіх навукоўцаў. Урэшце, выкладаючы беларусіку ў маладых універсітэтах Ольштына і Беластока. Усё ішло нібыта па кругу, да жыццёвых вытокаў.

Прафесар Белаказовіч нарадзіўся ў вёсцы Відава Беластоцкага, а цяпер Падляскага ваяводства 2 студзеня 1932 года. Гены ў яго былі, як ён любіў жартаваць, напалову беларускія, а на другую палову — польскія. Шлях жа ў навуку пачынаў у Расіі: у 1956 годзе скончыў філалагічны факультэт Ленінградскага універсітэта, а праз год там жа — гістарычны. А праз няпоўных дзесяць гадоў стаў ужо ганаровым доктарам таго ж універсітэта. Падставы для гэтага дала манаграфія “З гісторыі польска-рускіх літаратурных сувязяў XIX стагоддзя” (1971). А неўзабаве на яго ўсклалі грамадскія абавязкі віцэ-прэзідэнта Асацыяцыі выкладчыкаў рускай мовы і літаратуры ў Польшчы.

Базыль Белаказовіч

Істотныя карэктывы ў навуковыя планы пана Базыля ўнеслі каардынацыйныя паездкі ў Беларусь, удзел у мінскіх навуковых канферэнцыях і кангрэсах, знаёмствы з Вячаславам Рагойшам, Алегам Лойкам і іншымі ўніверсітэцкімі прафесарамі. У выніку гэтага з’явілася смелая манаграфія “Мар’ян Здзяхоўскі і Леў Талстой” (1995), дзе ўладальнік Ракава выступае як роўны рускаму класіку. Пішуцца артыкулы пра беларускую літаратуру XIX стагоддзя, творчыя сувязі беларускіх і польскіх пісьменнікаў. Зрэшты, там, дзе не ставала такіх сувязей, ён іх арганізоўваў сам.

Нядаўна з Варшавы прыйшла вестка, што Базыль Белаказовіч не стаў...

Адам Мальдзіс